

UČNI NAČRT PREDMETA / COURSE SYLLABUS						
Predmet:	Zgodovinska leksikologija in leksikografija ter zgodovinska slovnica					
Course title:	Historical lexicology, historical lexicography and historical grammar					
Študijski program in stopnja Study programme and level	Študijska smer Study field	Letnik Academic year	Semester Semester			
Primerjalni študij idej in kultur, doktorski študij 3. stopnje	Leksikologija, leksikografija, sloveničarstvo	Brez letnika	/			
Comparative studies of ideas and cultures, doctoral study 3 rd level	Lexicology, lexicography, grammaticography	Not specified	/			
Vrsta predmeta / Course type	splošno izbirni / general elective					
Univerzitetna koda predmeta / University course code:	58					
Predavanja Lectures	Seminar Seminar	Vaje Tutorial	Klinične vaje work	Druge oblike študija	Samost. delo Individ. work	ECTS
60	30				90	6
Nosilec predmeta / Lecturer:	Doc. dr. Andreja Legan Ravnikar					
Jeziki / Languages:	Predavanja / Lectures: slovenščina, angleščina / Slovenian, English Vaje / Tutorial: /					
Pogoji za vključitev v delo oz. za opravljanje študijskih obveznosti:	Prerequisits: Ni posebnih pogojev.					
Ni posebnih pogojev.	None required.					
Vsebina:	Content (Syllabus outline):					
1. Zgodovinska leksikologija	<p>1. Historical lexicology</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvod (leksem, zgradba in pomen). Sinhroni in diahroni metodološki pristop. • Pomenoslovje v zgodovinskem jezikoslovju. Pomenska razmerja znotraj leksema: enopomenskost, večpomenskost (pomenska vsebovanost, pomenski prenos). Pomenska razmerja med leksemi (sinonimija, antonimija, hiper-, hiponimija). Izrazna razmerja: homonimija, paronimija • Besedotvorje v zgodovinskem jezikoslovju (besedne družine, besedotvorne vrste, tvorbeni modeli) • Razvojna dinamika sprejemanja besed (prevzete besede) in drugih tujejezičnih prvin v zgodovini slovenskega knjižnega jezika. Kalki in kalkirane zveze • Stalne besedne zveze, frazemi, 					

<p>terminološke besedne zveze v jezikovni zgodovini</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stilna vrednost besed v sinhroniji in diachroniji: nevtralne in stilno zaznamovane besede, zvrstno obarvane, časovno zaznamovane besede <p>2. Zgodovinska leksikografija</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvod (geslo, iztočnica, zgradba in tipi zgodovinskih slovarjev). Metodološke posebnosti zgodovinske leksikografije • Gradivska problematika zgodovinske leksikografije. Besedilni viri iz obdobjij slovenske jezikovne zgodovine • Besednovrstna karakteristika in nadaljnja slovnična kategorizacija iztočnic • Kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila v zgodovinskem slovarju • Razlaga pomenov, podpomenov, pomenskih odtenkov. Frazeološko in terminološko gnezdo. Etimološka pojasnila v zgodovinskem slovarju (vse s konkretnimi zgledi) • Posebna vloga kazalk v zgodovinskem slovarju (glasoslovne variante, pisne, oblikoslovne, besedotvorne različice). Kazalčno in vodilčno geslo • Pomenskoponazarjalni zgledi (merila izbora, redaktorski posegi) • Naloge sodobne slovenske zgodovinske leksikografije <p>3. Izbrana poglavja iz zgodovinske slovnice po jezikovnozgodovinskih obdobjih</p> <ul style="list-style-type: none"> • Srednjeveško rokopisno pismenstvo (10.–1. polovica 16. stoletja) • Protestantizem 1550–1600 • Katoliška doba 1600–1758 • Razsvetljenstvo 1758–1808 • Obdobje purizma 1808–1850 • Ustaljevanje enotnega knjižnega jezika do 1918 <p>Seminarji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seminarji potekajo vzporedno s predavanji in se navezujejo na posamezne tematske sklope predavanj. Poudarek je na leksikografskem delu: na analizi pomenskih 	<ul style="list-style-type: none"> • Stylistic value in synchrony and diachrony: neutral and stylistically marked words, temporally marked words. <p>2. Historical lexicography</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introduction (lexical entry, headword, structure and typology of historical dictionaries). Methodological peculiarities of historical lexicography; • The question of language material in historical lexicography. Textual sources from different periods in the development of the Slovenian language; • The assignment of word class and other grammatical features in the categorisation of headwords; • Labeling and sense discrimination in a historical dictionary; • Explanation of meaning, subsense and semantic nuances. Phraseological and terminological units. Etymological explanations in a historical dictionary (relevant examples); • The special role of cross-references in a historical dictionary (phonetic variants, graphic, morphological and word-formational variant forms). Cross-referencing entries; • Illustration of meaning (selection principles, editorial redaction); • Responsibilities of contemporary Slovene historical lexicography. <p>3. Selected chapters in historical grammar of Slovene</p> <ul style="list-style-type: none"> • Medieval literature (10th century – 1st half of the 16th century); • Reformation (1550–1600); • Catholic Revival (1600–1758); • Enlightenment (1758–1808); • The Age of Purism (1808–1850); • The formation of the standard language (up to 1918). <p>Seminar classes:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seminar classes accompany the lectures and complement them by exploring individual chapters covered by the course syllabus. The main objective is to provide the opportunity
--	--

razmerij znotraj leksemov in med leksemi knjižnega jezika iz starejših obdobij, prepoznavanje pomenov besed v sobesedilni rabi, predstavitev njihove glasoslovne, pisne in oblikoslovne podobe, tvorbenih vzorcev, stilne rabe, prevzetosti. Power point predstavitev.

Povezava z drugimi predmeti

- Za uspešno razumevanje snovi je potrebno poznavanje vseh ravnin jezikovnega sistema, osnov moderne leksikologije in leksikografije (20. stoletje: SSKJ), sodobne slovenske slovnice (tudi besedilne zvrstnosti) in temeljnih spoznanj iz slovenske zgodovinske slovnice. Predmet se povezuje praktično z vsemi predmeti v okviru jezikoslovnega modula, posebej z leksikologijo in leksikografijo sodobnega jezika, zgodovino leksikologije in leksikografije ter jezikovnimi tehnologijami, ki spreminjajo in hkrati uspešno podpirajo sodobno delo leksikografa. Navezuje se na spoznanja iz slovenske kulturne in cerkvene zgodovine, literarne zgodovine in drugih jezikoslovnih področij: sociolinguistike, besediloslovja, stilistike, terminologije, frazeologije, etimologije.

for the student to do lexicographical work: the analysis of intralexical semantic relationships and the relationships between the lexemes pertaining to the older stages of the standard language, identification of contextual meaning, presentation of the lexeme's phonological, written and morphological form, formative patterns, stylistic use, borrowing. PowerPoint presentations.

Cross-curricular integration:

- A good knowledge of Slovene on all linguistic levels as well as basic knowledge of contemporary lexicology, contemporary lexicography (the 20th century: SSKJ), and both contemporary and historical grammar of Slovene (including text genres) is required. The course is particularly well integrated in the programme and is especially relevant for a better understanding of lexicology and lexicography of the Slovene language, the history of Slovene lexicography and lexicology, and the use of language technologies, which support and modify the work of a contemporary lexicographer. The course is also relevant for Slovene cultural and ecclesiastical history, history of literature, and various other fields in linguistic research such as sociolinguistics, textual linguistics, stylistics, terminology, phraseology, and etymology.

Temeljni literatura in viri / Readings:

Na seznamu je osnovna literatura, poleg katere bodo študentke in študenti prejeli še dodaten seznam tekstov, ki bodo prišli v poštev za posamezna predavanja in seminarsko delo.

The following list contains basic secondary literature. A series of additional readings for individual lectures and/or seminars will be supplied subsequently.

- Ahačič, Kozma. 2007. Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica 18).
- Ahačič, Kozma. 2012. Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: katoliška doba. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica 28).
- Breznik, Anton. 1982. Jezikoslovne razprave. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Slovenska matica.
- Filipović, Rudolf. 1986. Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira. Zagreb: JAZU, Školska knjiga.
- Greenberg, Marc L. 2002. Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika. Maribor: Aristej. = A Historical Phonology of the Slovene Language. Heidelberg: C. Winter, 2000.
- Hock, Hans Henrich. 21991. Principles of Historical Linguistics. Berlin – New York: Mouton de

Gruyter.

- Joseph, Brian D. – Janda, Richard D. 2005. *The handbook of historical linguistics*. Malden (MA), Oxford (UK), Carlton (Australia): Blackwell.
- Legan Ravnikar, Andreja. 2008. *Slovenska krščanska terminologija: od Brižinskih spomenikov do srede 19. stoletja*. Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Lingua Slovenica 4).
- Merše, Majda. 2009. *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: razprave o oblikoslovju, besedotvorju, glasoslovju in pravopisu*. Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica 23).
- Merše, Majda. 2013. *Slovenski knjižni jezik 16. stoletja: razprave o jezikovnem sistemu, besedu in prevodni problematiki*. Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica 29).
- Novak, France. 2004. *Samostalniška večpomenskost v jeziku slovenskih protestantskih piscev*. Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica).
- Orožen, Martina. 1996. *Poglavlja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (Od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Orožen, Martina. 2010. *Kulturološki pogled na razvoj slovenskega knjižnega jezika: od sistema k besedilu*, Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 74).
- Pogorelec, Breda. 2011. *Zgodovina slovenskega knjižnega jezika: jezikoslovni spisi I*. Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Ramovš, Fran. 1997. *Zbrano delo 2: razprave in članki*. Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: SAZU.
- Rigler, Jakob. 1963. *Začetki slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: SAZU.
- Striedter-Temps, Hildegard. 1963. *Deutsche Lehnwörter im Slovenischen*. Berlin, Wiesbaden: Im Kommision bei Otto Harrasowitz.
- Škrabec, Stanislav. 1994–1998. *Jezikoslovna dela 1–4*. Ur. Jože Toporišič. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.
- Toporišič, Jože. 2006. *Besedjeslovne razprave*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica 13).
- Vidovič Muha, Ada. 2013. *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. 2., dopolnjena izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. (Razprave FF).

Cilji in kompetence:

V okviru zgodovinske leksikologije je cilj osvojiti temeljne pojme: leksem - beseda, leksikalni pomen v starejši slovenski leksiki (časovna zaznamovanost), pomenska razmerja znotraj leksema (polisemija, načini pomenskih prenosov) in med leksemi (sinonimija, antonimija, homonimija idr.), metode preučevanja leksikalnega pomena in odkrivanja stilne idr. zaznamovanosti (npr. ekspresivnost) starejše leksike. Na podlagi zgledov iz slovenskih besedil od 16. do konca 19. stoletja in iz starejših slovenskih slovarjev bodo študentje in študentke spoznavali značilnosti starejše leksike: domače in prevzete besede, razvojno dinamiko tvorbe besedja in oblikovanja besednih družin, nastajanje frazemov in razvojne spremembe, zgodovinsko

Objectives and competences:

The aim of the post-graduate course on historical lexicology is the acquisition of basic concepts: lexeme - word, lexical meaning of older Slovenian lexis (temporal markedness), semantic relations within lexemes (polysemy, types of semantic transfers) and between them (synonymy, antonymy, homonymy, etc.), methods of determining lexical meaning and recognizing stylistic etc. markedness (e.g. expressiveness) of older lexis. Based on examples from Slovenian texts from the 16th to the end of the 19th century and from older Slovenian dictionaries, students will learn about the characteristics of historical vocabulary, i.e. the relationship between domestic and borrowed words, developmental dynamics of word formation and formation of word families,

terminologijo. Pri samostojnih slovarskih obravnavah besed v seminarju bodo študentke in študentje spoznavali konkretne dileme redakcijskega dela, ki so zaradi velike časovne odmaknjenosti jezikovnega gradiva drugačne kot pri redigiranju sodobne leksike (na primeru razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja). V tretjem delu je pozornost namenjena izbranim poglavjem iz zgodovine slovenskega (knjižnega) jezika 16. stoletja s področja glasoslovja in oblikoslovja. Osvojena znanja bodo dopolnila poznavanje najstarejše knjižne slovenščine na vseh ravninah jezikovnega sistema in slušatelja opremila s potrebnimi kompetencami za morebitno delo pri SSKJ16.

formation of idioms and developmental changes, historical terminology. By independent lexicographical analysis of historical words in the seminar, students will learn about the practical dilemmas of editorial work (based on the example of the explanatory Dictionary of the 16th-Century Slovenian Literary Language (SSKJ16)), which are different from those faced by the editors of a synchronic dictionary of a modern language due to the great temporal remoteness of linguistic material. In the third part, the focus is on selected chapters on phonology and morphology of the Slovenian (literary) language of the 16th century. The acquired knowledge will increase the understanding of the oldest literary Slovenian on the basic levels of the language system and equip the listener with the necessary competencies for potential editorial work at SSKJ16.

Predvideni študijski rezultati:

- Seznanjanje s specifično problematiko iz zgodovinskega jezikoslovja – leksikologije;
- spoznati problematiko slovarskega opisa (redigiranja) starejše slovenske leksike;
- vpogled v leksikografsko delavnico in prvi praktični poskusi študentk in študentov;
- pridobiti znanje o pomenskih, besedotvornih in drugih značilnostih starejšega slovenskega knjižnega besedišča;
- sposobnost razumevanja in povezovanja različnih zgodovinskih jezikoslovnih dejstev, potrebnih za uspešno pripravo seminarske naloge.

Intended learning outcomes:

- Specific problems of historical linguistics – lexicology;
- The problems of lexicographical description (recension) of the historical lexicon;
- Practical classes in lexicography;
- Knowledge of semantic, word-formational and other characteristics of older Slovene standard lexicon;
- Understanding and integration of various facts of historical linguistics in the preparation of the seminar paper.

Metode poučevanja in učenja:

Oblike dela:

- Frontalna oblika poučevanja
Delo v manjših skupinah oz. v dvojicah
Samostojno delo študentov
e-izobraževanje

Metode (načini) dela:

- Razlaga
Razgovor/ diskusija/debata
Delo z besedilom
Proučevanje primera

Learning and teaching methods:

Types of learning/teaching:

- Frontal teaching
Work in smaller groups or pair work
Independent students work
e-learning

Teaching methods:

- Explanation
Conversation/discussion/debate
Work with texts
Case studies

☐ Igra vlog	☐ Roleplay
☒ Druge vrste nastopov študentov	☒ Different presentation
☐ Reševanje nalog	☐ Solving exercises
☐ "Terenske vaje" (npr. obiski podjetij)	☐ Field work (e.g. company visits)
☐ Vključevanje gostov iz prakse	☐ Inviting guests from companies

Načini ocenjevanja:	Delež (v %) / Weight (in %)	Assessment:
Krajši pisni izdelki		Short written assignments
Daljši pisni izdelki	80	Long written assignments
Javni nastop ali predstavitev		Presentations
Končno ocenjevanje (pisni/ustni izpit)	20	Final examination (written/oral)
Drugo		Other

Reference nosilca / Lecturer's references:

- Legan Ravnikar, Andreja, 2020. Pomenske lastnosti knjižne leksike v zgodovinskem slovarju SSKJ16. V: Jesenšek, Marko (ur.). *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine; Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja; Veliki madžarsko-slovenski spletni slovar*. Mednarodna knjižna zbirka Zora, 135. Maribor: Univerzitetna založba. 263–286.
- Legan Ravnikar, Andreja, 2019. Slovnični spol prevzetih samostalnikov v knjižni slovenščini 16. stoletja: od besedilnih virov k slovarju. *Slavistična revija* 67/2. 263–271.
- Legan Ravnikar, Andreja, 2019. Neslovnični kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila v zgodovinskem slovaropisu. *Slavia Centralis* 12/1. 158–168.
- Legan Ravnikar, Andreja, 2018. Etimološki podatki v zgodovinski leksikografiji. *Philological studies* 16/1. 97–112. [Online ed.]
- Legan Ravnikar, Andreja, 2017. K problematiki vpliva stičnega jezika – nemščine na semantične spremembe in stilno vrednost najstarejše slovenske knjižne leksike (16. stoletje). *Slovenski jezik - Slovene linguistic studies* 11. 35–53.
- Legan Ravnikar, Andreja, 2015. Iz slovaropisne delavnice: ugotavljanje in strukturiranje pomenov pri večpomenskih leksemih v zgodovinskem slovarju. V: Smolej, Mojca (ur.). *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 449–456.
- Legan Ravnikar, Andreja, 2008. *Slovenska krščanska terminologija: od Brižinskih spomenikov do srede 19. stoletja*. Lingua Slovenica, 4. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.